

Krystyna Szczęśniak

Uniwersytet Gdański

 <https://orcid.org/0000-0003-0672-8513>

Jak modrzew stał się skwirtem i dlaczego

Kiedy w lutym tego roku przebywałam w sanatorium w Wysowej, miejscowa przewodniczka, znana wszystkim jako Pani Maria¹, poinformowała nas, że nazwa Skwirtne, wsi leżącej niedaleko granicy ze Słowacją, pochodzi od łemkowskiego dendronimu *skwirt* ‘modrzew’.

Cóż, językoznawcą się nie bywa, językoznawcą się jest nawet w czasie pobytu w sanatorium, dlatego po powrocie do domu najpierw sprawdziłam² interesujący mnie toponim w pracy Zdzisława Stiebera (1948: 47), lingwisty zajmującego się mową pogranicza, a jednocześnie od lat powojennych osoby związanej z Uniwersytetem Łódzkim, a potem Uniwersytetem Warszawskim. Profesor ten prowadził jeszcze przed wojną badania Łemkowszczyzny w różnych aspektach³, nic więc dziwnego, że wspomniana nazwa znalazła się w jego pracy:

Skwirtne, pow. Gorlice. *Skwirtne* pow. Gorlice, *Skwirtne* Uś(cie), Gład(yszów), Śkwirtne Biel. *Skwirtne* OF I 11, *Skwientnia* Paw M. IV 53a (1671). Forma u Paw. niewątpliwie przekreślona, wiarygodniejsza współczesna jej forma W. Potockiego *Skwirtne*. Być może od modrzewia, który w okolicznych gwarach nazywa się *szkwirk* (może być dysymilacja *k* na *t*). Por. Dubne etc. (Stieber 1948: 47).

---

¹ Rodowita tarnowianka, Maria Świder, mieszka w Wysowej od blisko 20 lat (Rożek 2013).

² Dzięki pomocy Anny Lenartowicz-Zagrodnej, której w tym miejscu serdecznie dziękuję.

³ Zob. wspomnienia o Profesorze na łamach pracy *Z historii slawistyki na Uniwersytecie Warszawskim* pióra Ewy i Janusza Siatkowskich (zob. Doliński i in 2005).

Warto zwrócić tu uwagę na sugestię powiązania toponimu z istniejącym w gwarach łemkowskim wyrazem *szkwirk* ‘modrzew’ (jak sugeruje autor hasła, poprzez prawdopodobną dysymilację *k* na *t*). Badacz przy tym nie powołuje się na znane w literaturze przedmiotu już wcześniej prace I. Werchrackiego (1902) czy S. Makowieckiego (1936).

Kolejnym etapem moich poszukiwań był XIV tom leksykonu pt. *Nazwy miejscowości Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany* pod redakcją Kazimierza Rymuta, Barbary Czopek-Kopciuch i Urszuli Bijak (2017: 92), gdzie znalazłam następującą informację⁴:

Skwirtne, wś, nowosąd., gmina Uście Gorlickie, 18 km na płd. od Gorlic: *Villa Skwierkne... na Skwiertnem* 1516 Musz 5; [*Swierkne*] XIV At Kr 280 *Swierkla* 1629 RPobKr 266; *Skwie(r)tnia* 1665 ŻDz XV 53a; *Skwiertnia* 1680 Rej 292; *do Skwirtny* 1697 Klim nr 1057; *Skwiertna* 1794 Ga Ppl; *Skwirtne* 1855 Stup 199; *Skwirtne* 1899 SG X 748; *Skwirtne*, -ego, *skwirtneński* 1965 UN 56, 63; gw. *skfirtne*, -ego, *skfirtneński*; łemk. *szkwirtne*, *śkwirtne*. Od ap. *skwirk* ‘modrzew’ SŁ 47 z suf. -ne, okresowo też -nia, -na. Zmiana *Skwierkne* > *Skwirtne* wskutek dysymilacji *k-k* > *k-t*. Formy *Skwierne*, *Skwiertnia* to rezultat uproszczenia grup spółgłoskowych. Oboczna postać *Świerkla*, od gw. *Świerkla* ‘świerk’ (najdalej na wschód wysunięty ślad tego derywatu). Lit. RBiecz 46, Borek, -ьп.

Notatka, podpisana przez Irenę Nobis (IN) została wzbogacona o nowe zapisy w źródłach względem poprzedniej pracy, dopisano też doń łemkowskie *szkwirtne*, *śkwirtne* < ap. *skwirk* (u Stiebera było *szkwirk*), potwierdzając sugerowaną we wcześniejszym źródle dysymilację *k-k* > *k-t* (*Skwierkne* > *Skwirtne*). Autorka hasła, powołując się na pracę Stiebera (1948: 47), już bez trybu przypuszczającego widocznego w „być może” podaje, że toponim pochodzi od ap. *skwirk* ‘modrzew’. W hasle nie ma odwołania do prac Werchrackiego (1902), Melnyka (1902) ani Makowieckiego (1936) czy Hrinchenki (1907–1909) lub Kobiva (2004), które mogłyby wyjaśnić obecność tego

⁴ Cytuję zapis hasłowy ze słownika, nie rozwiązując skrótów, które znajdują się w tomie pierwszym wydawnictwa. Warto dodać, że w hasłowym spisie nazw tego leksykonu pominięto toponim *Skwierzyn*, który (w ramach urzędowego polonizowania nazewnictwa na tym obszarze) powołano (na szczęście tylko na 4 lata) w roku 1977.

intrygującego leksemu (wszyscy ci badacze wskazują na jego funkcjonowanie w gwarach łemkowskich), różnie zapisanego u Stiebera i w leksykonie toponimicznym.

Wspomniana notatka, zamiast wyjaśnić moje wątpliwości, jeszcze je pogłębiła. Wprawdzie podaje odniesienie (za Stieberem) do gwarowej nazwy modrzewia⁵, ale nie wyjaśnia, skąd się taka nazwa wzięła, co legło u podstaw leksemu *skwirt*. Pewien trop poszukiwań wskazywało wyjaśnienie, że w obecnej nazwie *Skwirtne* mamy do czynienia (wobec pierwotnych zapisów, typu *Skwierkne*) z dysymilacją *k-k > k-t*. Pozostało mi szukanie owego pierwotnego leksemu *skwierk*.

W dostępnych mi polskich źródłach (poza wskazanymi przez leksykon Rymuta) nie znalazłam nigdzie informacji o istnieniu tego leksemu i powiązaniu go z modrzewiem. Sugerując się obszarem, na którym leży wspomniana wieś, Łemkowszczyzną, zajrzałam do pracy zbiorowej *Studia nad słownictwem gwar ukraińskich w Polsce. Lemkowszczyzna i gwary nadszańskie* (Rieger 2002), gdzie również nie zauważyłam szukanego leksemu *skwirk*.

Pomocy w wyjaśnieniu zagadki szukałam u botaników. W piątym wydaniu *Dendrologii*, autorstwa Włodzimierza Senety, Jakuba Dolatowskiego i Jerzego Zielińskiego (2021: 35–38), hasło *Larix Mill, modrzew* wygląda następująco:

Nazwa łacińska *Larix, Laricis* — starorzymiska nazwa modrzewia europejskiego i jego drewna. Dawne nazwy polskie zawsze tylko „modrzew”; nazwy gwarowe bardzo zróżnicowane; m.in. „modrz”, „modrzej”, „mozdrzeń”, a także w zasięgu wpływów jęz. niemieckiego (z *Lärche*) — „lercha”, „lorch”, „lorck” itp. a na Pomorzu także zaskakujące w pierwszej chwili „skowron”, czy „skowronek” (!), co wynika z przeniesienia znaczenia niemieckiego określenia „*Lerche*” (= skowronek) na identyczne w wymowie „*Lärche*” (= ‘modrzew’).

Autorzy leksykonu dodają w przypisie, iż nazwie tej odpowiadają w oficjalnej nomenklaturze: ang. *larch*, białoruskie

---

⁵ Powołuje się ona na pracę Zdzisława Stiebera (SŁ I, 47) oraz na monografię Kazimierza Rymuta (RBiecz 46), a w kwestii sufiksu na opracowanie Henryka Borka (Borek 1968, 219).

*лістоўніца*⁶, ros. *лиственница*, słow. *smrekovec*, ukr. *модрыца*, natomiast zabrakło mi w cytowanym wyżej fragmencie *Dendrologii* odniesienia do gwarowych wersji tego dendronimu w języku ukraińskim. Nazwy te znalazłam w leksykonie *Словник українських наукових і народних назв судинних рослин* autorstwa Y. Kobiva (Юрій Кобів) (Kobiv 2004), zawierającym (będące punktem wyjścia do hasła) nazwy łacińskie, których niestety brakuje w białoruskim leksykonie (*Raslinny svet* 2001). Taki zabieg znacznie ułatwia poszukiwania odpowiednich fitonimów⁷, zaś znajdujące się pod formą łacińską ukraińskie nazwy gwarowe uporządkowano tam w układzie alfabetycznym, w nawiasie podając źródło ich zapisu (w leksykonie białoruskim uporządkowanie alfabetyczne fitonimów występuje na końcu słownika). Na stronie 243 leksykonu Kobiva znalazłam następujące nazwy odnoszące się do łacińskiej nazwy *Larix*:

Larix decidua Miller (*Larix europea* DC) — мудрина європейська⁸, мудрина звичайна, дивдерево, кедр, кедрка, кедрина, кедриня, кедря, кидра, кидрово дерево, кудря, лендерево, лерфа, лер(а), листвен(н)иця, ляр, ма(н)дринець, модерев, модра, модрев, модрей, модрень, модрина, модринець, модрин(ь), модриш, модря, модрянка, мудронець, мудрень, мудрина, мудринь, мундрик, райське дерево, сквір, сквірк, сквірок, смерек

⁶ W obocznych nazwach białoruskich *modrzewia*, zanotowanych przez jedno z najlepszych źródeł do badania nazewnictwa roślinnego (*Raslinny svet* 2001: 21), pojawia się nawiązanie do dwóch innych drzew: *jaworu* (*явар*) i *sosny* (*хвойка*, *хвоя*). Pozostałe, zapisane tam dendronimy: *загранічна елка*, *заморская елка*, *мадрына*, *мандра*, *мандрына*, *мудрае дзерава*, *мудрадрэва* podkreślają albo stosunkowo dawną obcość tego drzewa (*загранічна елка*, *заморская елка*), zwracając przy tym uwagę na jego podobieństwo do świerku (białorus. *ель*, *елка* to *Picea abies*, *Picea excelsa* 'świerk pospolity' zob. *Raslinny svet* 2001: 19–20), albo nawiązują do podobnych nazw polskich, odnoszących się do *Larix* (*мадрына*, *мандра*, *мандрына*, *мудрае дзерава*, *мудрадрэва*), oczywiście z różnicami fonetycznymi.

⁷ Określenia *fitonim* używam za H. Chodurską (2003) oraz wieloma innymi badaczami, w odniesieniu do nazw roślin.

⁸ Podobnie jak przy podawaniu nazw białoruskich z (*Raslinny svet* 2001) czy pochodzących z innych leksykonów (z wyjątkiem pracy Fischera [Fischer] 2016) ze względu na to, że są to publikacje ogólnie dostępne, opuszczam tu skrótów nazw miejscowości i źródeł, w których je zanotowano.

червений, смерека, смерека біла, смерека турецька, сосна, туркиня, чвірк, чквір, чубатник, шкви(і)рк, шквір, шквірок, ялиця, ярмиш (Kobiv 2004: 243).

Leksykon Kobiva uwzględnia też inne podgatunki *Larix*, ale pojawiają się tam podobne nazwy ukraińskie (czasem z dodatkiem: japoński, polski) co przy *Larix decidua*. Wśród części składowych zapisanych tam nazw znajdziemy dendronimy odnoszące się do innych gatunków drzew: cedru, sosny czy świerku (pojawiają się wówczas dodatkowe przymiotniki, podkreślające pewną inność drzewa wobec świerku: *smereka biała*, *smerek czerwony*, *smereka turecka*).

Dla potrzeb moich poszukiwań szczególnie ważne okazały się zapisane w owym leksykonie nazwy: *сквір*, *сквірк*, *сквірок*, *чвірк*, *чквір*, *шкви(і)рк*, *шквір*, *шквірок*, w których upatruję możliwość rozwiązania zaistnienia interesującej mnie nazwy wsi w okolicach Wysowej. W tych gwarowych dendronimach widziałabym bowiem przekształcone odpowiedniki polskiej nazwy świerka, drzewa (obok modrzewia) gęsto porastającego Beskid Niski. Modrzew jest wszak podobny do świerka (choć ma różny kolor drewna)⁹, choć opadają zeń igły na zimę. Wszystkie zapisane dendronimy pochodzą, jak sugeruje cytowany leksykon, ze źródeł odnoszących się do obszaru Lemkowszczyzny.

Niektóre z nich zostały zapisane już wcześniej w *Słowniku botanicznym łacińsko-maloruskim*, do którego nazwy zebrał i ułożył w latach 1877–1932 Stefan Makowiecki (1936: 200–201) pod hasłem *Larix decidua* (*Larix europea*). W tym leksykonie obok nazw nawiązujących do podstawy *modr-* (*moderev*, *moderevo*, *modreń*, *modryna*, *modryna europejska*, *modryna zyczajna*, *modryniec*, *modryś*, *mudreń*, *mudrenec*, *mudriń*, *mudryk*, *mudryna*) lub odbiegających znacznie od nich (*čubatnyk*, *jaremyś*, *kedryna*, *lerderevo*, *lenderevo*, *łystvenyća*), znajdziemy również fitonimy: *čvirk*, *smerek červenij*, *škvir*, *škvirk*, *škvirok*, *škvyrk*. Co ciekawe, te ostatnie nazwy zostały zapisane (jak podaje Makowiecki) w następujących źródłach: Werchracki, *Nazwy roślin w krainie Lemków* (Makowiecki 1936: X), tekście

⁹ Wszelkie wytłuszczenia są mego autorstwa.

Mykoły Melnyka (1902), w dodatku do książki Werchrackiego (1902)¹⁰, na które powołuje się również słownik Kobiva. Ostatnia nazwa, *škvyrk* (oprócz źródeł wyżej wspomnianych), została później uwzględniona w słowniku Hrinčenki (Kijów 1907–1909). Żadna z przywoływanych prac ukraińskich w bibliografii leksykonu Kobiva, które ukazały się już po wydaniu pracy Zdzisława Stiebera (na którą powołują się autorzy słownika *Nazw miejscowych Polski* (2017)), nie wspomina o tekście Stiebera.

Warto dodać, że podobne nawiązanie do nazw świerku pojawia się w gwarach języka słowackiego, a ponadto w pracy *Rośliny w wierzeniach i zwyczajach ludowych. Słownik Adama Fischera* opracowanej przez Monikę Kujawską, Łukasza Łuczaja, Joannę Sosnowską i Piotra Klepackiego (2016: 444), gdzie znajdziemy interesujące zdanie: „Co ciekawe, spotyka się nazwy ludowe *modrzewia* wspólne ze świerkiem — *świrk* (Wisła, woj. śląskie) lub *świerk* (Dzianisz, woj. krakowskie)”.

Języki zachodniosłowiańskie (polski, słowacki) oraz gwary ukraińskie i łemkowskie, funkcjonujące na badanym obszarze, mają zatem w nazwach *Larix decidua* owo nawiązanie do świerku (też do innych drzew iglastych), tyle że poprzez odmienne leksemy. Przypomnę tylko, że gwarowych odpowiedników nazwy *Picea abies* (*сквір, чвірк, чквір, шкві(і)рк, шквір, уквірк*), w których możemy się dopatrzeć podstaw do etymologii nazwy *Skwirtne*, nie zanotowała żadna z prac wchodzących w skład *Słownictwa gwar ukraińskich*¹¹.

Wspomniane przytoczenia sugerują, że pierwotnie na obszarze Łemkowszczyzny mieszano nazwy (i gatunki) *Larix decidua* i *Picea abies*, modrzewia i świerku, ze względu na pewne podobieństwo drzew, czasem dodając określenie, sugerujące inny kolor drewna (czerwony) lub pochodzenie. Skoro nawiązywano do nazwy świerku w określeniu modrzewia, musielibyśmy założyć, że świerk był drzewem na badanych

¹⁰ Wprawdzie kolor drewna modrzewia i świerku jest inny, ale *Picea abies*, świerk ma korę czerwonawobrązową (Seneta 2021: 27).

¹¹ Dane podaję za słownikiem Makowieckiego ze względu na to, że nie udało mi się dotrzeć do oryginałów.

obszarach pierwotnym, zaś modrzew musiał pojawić się później, ale w na tyle dużych skupiskach, że do nazwy gwarowej świerku dodawano dodatkowe przymiotniki lub powstawały wówczas nazwy nieco odmienne pod względem fonetycznym. Tego niestety nie potwierdzają bezpośrednio botanicy, choć zauważają równoległą niemal obecność tych drzew na Łemkowszczyźnie.

Przywoływane wyżej źródła wyraźnie wskazują jednak na to, że pierwotne przekształcenia nazwy polskiej *świerk* (ale też *smerek*, *smerk*) w gwarach ukraińskich i łemkowskich dały początek ludowym nazwom drzewa podobnego, ale i różnego od *Picea abies*.

W konsultacjach, jakie przeprowadziłam z Maciejem Filipiakiem i Jakubem Dolatowskim, botanikami (których wiedzę bardzo szanuję, uważając przy tym, że lingwiści zajmujący się nazwami roślin powinni jak najwięcej z ich badań korzystać), zwrócono mi uwagę na to, że na badanym terenie (wieś Skwirtne) „umieszcza się kilka naturalnych stanowisk modrzewia, a świerk na pewno też tam występował” (Rieger 2002). Dodam, że oba drzewa nadal tam występują, co dało się zauważyć w czasie mego zimowego pobytu na tym obszarze w roku 2022, gdzie niestety trwał w najlepsze wyrąb obu gatunków.

Co ciekawe, pierwszy z wymienionych badaczy napisał: „Sama nazwa *skwirt* bardziej pasuje do świerka, który w lasach jest drzewem bardziej pospolitym niż *modrzew*, ale niewysokie góry i pogórze to naturalnie bardziej kraina drzew liściastych, zwłaszcza buka, a obecny znaczny udział świerka wynika z jego uprawy w XIX i XX wieku. Nazwa mogła więc być związana zarówno z lokalnym większym udziałem świerka, jak i modrzewia, którego jak już wspomniałem, jest (i było) w lasach znacząco mniej niż świerka”¹². Oba drzewa iglaste wyróżniały się zatem z liściastego drzewostanu Beskidu Niskiego, co również mogło sprzyjać mieszanemu ich nazw.

---

¹² List elektroniczny prof. M. Filipiaka z dnia 25 marca 2022 roku (Filipiak, Dolatowski 2002).

Zatem, korzystając z sugestii obu botaników (M. Filipiaka i J. Dolatowskiego) oraz posiłkując się wiedzą ze słowników Makowieckiego i Kobiva, sugeruję, że nazwy łemkowskie: *цквир*, *чквирк*, *чквир*, *укву(i)рк*, *уквир*, *уквирок*, pierwotnie zapisano tam jako dendronimy odnoszące się do *Pinus abies*, *świerka*, a potem, ze względu na podobieństwo drzew, acz różny kolor drewna oraz wyróżnianie się ich jako drzew iglastych spośród dominujących tam drzew liściastych, odniesiono je również do *modrzewi* (*Larix decidua*). Z czasem częściej ich używano potem w gwarach łemkowskich do określania modrzewi, o czym świadczy wielość ich wariantów przy *Larix decidua* (w obu słownikach) wobec mniejszej ich liczby odnoszącej się do *Pinus abies*. Wszystkie źródła, na które powołują się obie prace (Makowiecki i Kobiv), umieszczają te nazwy na Łemkowszczyźnie, odwołując się do prac Werchrackiego (a potem Melnyka i Hrinčenki, którzy prawdopodobnie zeń korzystali) (Filipiak, Dolatowski 2002).

Interesująca mnie nazwa *Skwirtne* ma najprawdopodobniej związek etymologiczny nie tyle z *Larix decidua*, *modrzewiem*, ale z regionalnym (co ciekawe o polskiej proveniencji) określeniem *Pinus abies*, *świerkiem*, a z czasem dopiero (sama nazwa) na Łemkowszczyźnie została utrwalona dla modrzewia, drzewa o podobnej wielkości, strukturze, choć o innej barwie drewna, ale podobnej kolorystycznie korze. Nie można jednak wykluczyć, że na badanym obszarze od razu zarezerwowano wspomniane nazwy, od których powstała nazwa *Skwirtne*, dla drzewa podobnego do *świerka*, ale różniącego się odeń nie tylko kolorem drewna, ale i tym, że opadają zeń igły na zimę.

I ta przewrotność konkluzji, zakładająca swoistą mieszankę nazewniczą (potwierdzającą obecność różnych gwar różnych języków na tym obszarze), ma np. swoje odbicie w innej rzeczywistości Wysowej. Parafia ta bowiem stanowi do dzisiaj swoisty tygiel religijny: obok rzymskich katolików mieszkają tam grekokatolicy, prawosławni, zielonoświątkowcy, Adwentyści Dnia Siódmego, buddyści, Świadkowie Jehowy oraz mormoni. Kościółek parafialny, który oddano do użytku w roku 1938, który zbudowano z... modrzewia¹³,

¹³ Nie mam dostępu do oryginałów, stąd podaję to jako hipotezę.

do dziś służy parafianom, we wnętrzu roztaczając charakterystyczny zapach tego drewna. Warto też dodać, że w wielu świątyniach, nie tylko w Skwirtnem, dawne greckokatolickie cerkwie (w Skwirtnem pw. św. św. Kosmy i Damiana) służą dziś kilku wyznaniom. Znajomi, mieszkający w jednej ze wsi mazurskich zasiedlonych po akcji „Wisła”, powiedzieli mi kiedyś: „pani, tu vs'ò je kryżowane”, a zjawisko to, jak widać, ma swoje odzwierciedlenie w byłych i obecnych realiach na Łemkowszczyźnie.

A jako lingwistka dodam, że czasem (nawet przy pomocy botaników) nie da się określić jednoznacznie pewnych zaszłości, tak jak w przypadku co było pierwsze: jajko czy kura. Można tylko sugerować, przypuszczać, co w niniejszym artykule dedykowanym Pani Profesor Elżbiecie Umińskiej-Tytoń czynię, dodając, że Jubilatka w swych pracach często starała się ustalać owe zaszłości... jednak czyniła to z dużo lepszym skutkiem, niż się okazało w moim materiale.

Literatura

- Bijak U., Czopek-Kopciuch B., Rymut K. (red.), 2017, *Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany*, t. 14: Sk–Sn, Polska Akademia Nauk. Instytut Języka Polskiego, Kraków.
- Borek H., 1968, *Zachodniosłowiańskie nazwy toponimiczne z formantem -bn*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Wrocław.
- Chodurska H., 2003, *Ze studiów nad fitonimami rękopiśmiennych zielników wschodniosłowiańskich XVII–XVIII wieku*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Kraków.
- Doliński I.M., Molas J., Pianka W., Wrocławski K. (red.), 2005, *Z historii sławistyki na Uniwersytecie Warszawskim*, Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej Wydział Polonistyki Uniwersytet Warszawski, Warszawa.
- Filipiak M., Dolatowski J., 2002, Korespondencja elektroniczna z autorką artykułu (marzec).

- [Fischer A.], 2016, *Słownik Adama Fischera*, Kujawska M., Łuczaj Ł., Sosnowska J., Klepacki P. (oprac.), Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Wrocław.
- Kobiv Y. [Кобів Ю.], 2004, *Slovník ukrajinšých naukových i narodnych nazv sydynnych roslyn*, Naukova Dumka, Kijów [Словник українських наукових і народних назв судинних рослин, Наукова думка, Кyjiv].
- Kuncëvič L.P., Kryvičkaga A.A. [Кунцэвіч Л.П., Крывіцкага А.А.] (red.), 2001, *Raslinny svet. Tematyczny słownik*, Biełaruskaja Nawuka, Minsk [Раслінны свет. Тэматычны слоўнік, Беларуская навука, Менск].
- Makowiecki S., 1936, *Słownik botaniczny łacińsko-maloruski*, Polska Akademia Umiejętności, Kraków.
- Rieger J. (red.), 2002, *Studia nad słownictwem gwar ukraińskich w Polsce. Lemkowszczyzna i gwary nadszańskie*, Bronikowska R., Kudryk A., Domaradz K., Lewicka U., Onyszkanycz-Kowalska M., Rudolf-Ziółkowska E. (oprac.), Semper, Kraków.
- Rożek G., 2013, *Panie Boże, a co to jest?*, „Gość Niedzielny” 42.
- Seneta W., Dolatowski J., Zieliński J., 2021, *Dendrologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Stieber Z., 1947, *Toponomastyka Lemkowszczyzny*, cz. 1: *Nazwy miejscowości*, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź.

Streszczenie

Artykuł dotyczy nazwy wsi Skwirtne (okolice Wysowej), wyprowadzanej od słowa *skwirt* ‘modrzew’. Leksem ten występuje w słownikach botanicznych polskich, słowackich i ukraińskich, które jednoznacznie odnoszą go do gwar lemkowych na południu Polski. Nie notują go leksykony białoruskie. Autorka w tekście (na podstawie źródeł pisanych oraz korespondencji z botanikami) ustala, że słowo to wywodzi się z fonetycznego przekształcenia określenia świerku, drzewa często występującego na Lemkowszczyźnie i mającego zbliżony kolor kory oraz kształt pnia. Na badanym obszarze występują do dzisiaj duże skupiska tych dwóch drzew: modrzewia i świerku, rosnących często obok siebie.

Słowa kluczowe: modrzew, świerk, dendronimy, gwary lemkowe

Summary

How larch became a skwirt and why?

The article is an attempt to solve the genesis of the Lemko word *skwirt* (present in the name of the village of Skwirtne in Low Beskids). Based on the available written sources (from Slovak, Ukrainian and Polish areas, Polish, Ukrainian and Belarusian lexicons, as well as correspondence with famous botanists, the author tries to explain not so much the etymology of the lexeme (which is known), but the reasons for a specific intersection on a specific area (Lemko region) of the names of the trees: spruce and larch.

Key words: larch, spruce, dendronyms, Lemko dialects